

Numismatisk Forening for Nord- og Sydslesvig

Nr. 5

tirsdag den 12. januar 2016 Auktion nr. 446 55. årgang

De danske postskillemønter i Sønderjylland 1921 - 1922

Af Lorenz Jacobsen

Problemerne i forbindelse med overgangen fra tysk til dansk administration i forbindelse med genforeningen i 1920 var mangeartede. Et af dem vedrørte overgangen fra tysk til dansk mønt, som skete den 20. maj 1920. Dette problem var særligt stort, fordi der både før og efter genforeningen var stor mangel på skillemønt i Nordslesvig.

Lorenz Jacobsen, Aabenraa, fortæller her om dette problem, og om hvordan man søgte at løse det.

Efter fire års krig var det tyske rige i 1918 på fallittens rand, og det tyske møntsystem var drænet for alle metalmonter. Under krigen var alle sølv, kobber og nikkelmonter blevet inddraget og omsmeltet, og med den voksende inflation gik det helt galt.

Seddelttrykkemaskinerne var blevet startet, og i december 1919 betaltes der 11,14 mark for en guldmark. I december 1920 var kursen 1:17,38 og derefter gik det hurtigt nedad.

I december 1922 sluttede inflationen med kursen 1:1.000.000.000 eller 1 billion, der kort efter blev omvekslet med 1 Rentenmark. Kort før genforeningen stod Nordslesvig derfor uden skillemønt.

Som overalt i Tyskland var også mange nordslesvigske kommuner begyndt at udgive egne nødpengersedler. Her fik de dog en helt anden karakter end i det øvrige rige, idet de her blev tosprogede, og tekst og motiver var udformede som valgpropaganda til den nationale kamp op mod afstemningsdagen.

Det sidste blev dog kun tilladt med visse forbehold.

Den 19. september 1919 besluttede magistraten i Aabenraa sig til at lade trykke 100.000 stk. 50 penningsedler. Den henvendte sig til magistraten i Flensborg for at få oplyst, hvordan man skulle forholde sig. Der fik man at vide, at man skulle indhente tilladelsen til udgivelsen hos regeringspræsidenten i Slesvig. Denne havde intet imod udgivelsen, men frarådede at lade sedlerne trykke. Han henviste dog til handelskammeret i Flensborg, der skulle give den endelige tilladelse.

Handelskammeret anbefalede udgivelse af sedlerne. Kammeret havde intet imod tosprogede sedler, men det henstilledes dog at undgå politiske slagord, da sådanne ville øge nationalitetskampen i Nordslesvig. Om Broager sedlerne sagdes det, at det tyske rige

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion/ Kommission:

Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
jensmadsen@moneta.dk
Tlf.: 74 44 95 63
Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.
Tlf.: 74 43 34 82
Fakjaer@mail.tele.dk

Brevbud:

Ved brevbud betales 3% i
salær og evt. porto.

Faste brevbud skal være
fremme dagen før auktionen.

Modtages af
H. C. Deelee
Genner Bygade 29
6230 Røde Kro
Telefon 74 66 49 50
hansdeele@bbsyd.dk

Oplag: ca. 130 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.

www.nfns.dk

Tryk: Langenberg
Sønderborg

ikke ville finde sig i at blive hånet af sine kommuner på officielle betalingsmidler. Efter sedlernes udgivelse udtalte kommunekasserer Bockel fra Aabenraa den 16. april 1920: "Das Bedürfnis nach Kleingeld ist befriedigt".

I Danmark var grunden til manglen på skillemønt en ganske anden. I 1873 var man fra daler mønt gået over til kronemønt med decimaldeling. Desuden skiftede man fra sølv møntfod til guldmøntfod og benyttede sølv og andre ringere metaller til skillemønt. Samtidig tilsluttede Danmark sig den skandinaviske møntunion, hvilket dog senere viste sig at skulle få alvorlige følger, fordi de tre nordiske nationers skillemønt blev gyldig mønt i hele Skandinavien og den danske kroners kurs efter 1920 kom under pari i modsætning til de to andre landes. Det medførte nemlig en vandring af dansk sølvskillemønt fra Danmark til Sverige. 1. 2 og 5 Ører blev slået i bronze, 10 og 25 Øer blev slået i sølv. I tiden 1873-1920 blev der slået følgende mængder af guld og sølv mønt:

Guld	20 kr. til en værdi af	130.969.960 kr
	10 kr. til en værdi af	18.276.090 kr.
Sølv	2 kr. til en værdi af	13.595.728 kr.
	1 kr. til en værdi af	8.627.108 kr.
	25 ører til en værdi af	9.583.859 kr.
	10 ører til en værdi af	6.352.754 kr.

Denne møntmængde synes måske at være tilstrækkelig i forhold til landets indbyggertal der kort før 1920 var på ca. 3.000.000. Men virkeligheden var en anden. Under krigen 1914-18 steg priserne voldsomt, og denne prisstigning krævede større skillemøntsmængde. Men priserne på råmaterialer til skillemønt blev derved også mærkbart større end mønternes pålydende. Det havde til følge, at en del af sølvskillemønterne forsvandt i industriens smeltedigler, for dette blev forbudt ved lov den 31. maj 1918. Om denne lov er blevet overholdt, er tvivlsomt. Danmark var jo tilsluttet den skandinaviske møntunion, og en del af mønterne forsvandt derfor i Sverige. Efter 1917 blev der ikke slået flere sølvkroner, og øremønterne blev fremstillet i jern og nikkel. Dertil kom så, at befolkningstallet i 1920 blev forøget med 165.000 ved Nordslesvigs genforening med Danmark.

Denne udvikling var Den kongelige Mønt ikke forberedt på, og man besluttede derfor at bygge et nyt og mere moderne møntværksted i København. Men dette blev først færdigt i 1923.

Som en foreløbig løsning blev der i Danmark fra 1914-21 udgivet 1 krone sedler, der var i omløb til den 31. december 1928. I Sønderjylland benyttede man i mange kommuner de før omtalte nødpengesedler, og desuden benyttede befolkningen overalt i landet frimærker som skillemønt. Men disse blev hurtigt nedslidte og dermed værdiløse.

Overinspektør Jacob Andersen i Haderslev, der var chef for det midlertidige overpostinspektorat i Sønderjylland, kom derfor med et forslag om at lade frimærkerne indkapsle. Forslaget blev godkendt både af Finansministeriet, Nationalbanken og Den kgl. Mønt, og da firmaet American Tobacco Co. tilbød at betale kapslerne mod at bagsiden blev brugt til reklame for firmaets produkter, var POSTSKILLEMØNTEN skabt.

Til formålet blev der brugt et rødt 10 øres mærke med Kronborg og årstallet 1920 og et sort-brunt 25 øres mærke med kong Christian X. Det var forudset at sætte 500.000 stk. af hver i cirkulation, og mønterne måtte kun sættes i omløb fra sønderjyske posthuse. Mærkerne blev indkapslet af firmaet A/S "Postreklamen". På bagsiderne reklamerede American Tobacco Co. med følgende 10 tobaksmærker: Capstan, Cora, Cremo, Encore, Flag, Melbo, Moss Rose, Nebo, Omar og Star.

Det var dog ikke kun i Danmark, at denne form for skillemønt blev anvendt, og de danske var lavet med en fransk frimærkemønt som forbillede.

Fra tobaksfirmaets side blev der senere søgt om at få disse postskillemønter i omløb i resten af landet, men dette blev afslået.

Der blev udsendt 474.234 10 ører og 467.583 25 ører til en samlet værdi af 164.318 kr. Efter indkaldelsen den 30 april 1922 tilbageleveredes for 123.625 kr. Postvæsenet havde derved en indtægt på 40.693 kr.

Ved uddelingen af mønterne i foråret 1922 blev f. eks. udleveret følgende antal til de fire sønderjyske købstæder:

10 Ører	25 Ører	samlet værdi	
Sønderborg	35100	40898	13.734,50 kr.
Aabenraa	31900	38204	12.741,00 kr.
Tønder	31700	37480	12.540,00 kr.
Haderslev	52694	49686	17.690,00

Mange af de manglende postskillemønter er sikkert gået tabt, men de, der endnu findes, er blevet et godt samleremne, der i dag betales med ret høje priser. Mange ældre sønderjyder kan sikkert huske disse postskillemønter fra tiden kort efter genforeningen.

LITTERATUR

Frederik Mørck: Aabenraas Nødpengesedler. Jydske Tidende 10. februar 1980.

Postmuseet i København. Overkontrollør H. R. Nielsen: Postens Skillemønter.

Meddelelser fra Postvæsenet. Årgang 1922 os 1923.

Danmarks Kultur Ved Aar 1940, bd. 3. s. 338: Mønten og Justervæsenet.

Bragt i bladet første gang november 1989

Medlemssalg nr. 446**tirsdag den 12. januar 2016**

Nr	Me dl		Kons	Opr. Pris	
		Sedler			
1	38	DK Åbenrå 50 pf. Si. 2A	0	40	
2	38	DK Brunde 1 mark Si. 23	0	20	
3	38	DK Gråsten 50 pf. Si. 31	0	15	
4	38	DK Sønderborg 10+50 pf. Si. 94B+96B	0	40	
5	38	DK Tinglev 50 pf. Si. 100D	0	15	
6	22	DK 1 kr 1921Z	1	10	
7	22	10 mærkater med byvåben fra Slesvig	0	10	
8	22	Italien 3 nødsedler 1977	0	10	
9	43	DK Dybbøl, 25 øre 1920, Sieg 27(A), Mørk papir	0	100	
10	43	DK Dybbøl, 50 øre 1920, Sieg 28(a) små kontrolnr., mørk papir	0	180	
11	43	DK Sønderborg 10 Pf. 1917, Sieg 92B	0	200	
12	43	DK Sønderborg 50 Pf. 1917, Sieg 93 A	0	220	
13	43	DK Satrup, 1 Mark 1920, Sieg 83 Mørk papir	0	30	
14	43	DK Haderslev, 50 Pf. 1920, Sieg 44	0	15	
15	43	DK Broager, 50 Pf. 1919, Sieg 20C	0	22	
16	43	DK Tønder, 1 Mark 1920, Sieg 108B	0	40	
17	43	DK Sottrup, 1 Mark 1920, Sieg 83, Mørk papir	0	30	
18	43	DK Avnbøl 1 Mark 1920, Sieg 11	0	40	
19	43	DK Gram 2 Mark 1920, Sieg 35, bogstav L	0	20	
20	43	DK Augustenborg 1 Mark 1920, Sieg 5	0	25	
21	43	DK Aabenraa 25 Pf. 1920, Sieg 1	0	15	
22	43	D 3 stk. Tyske sedler: 1 Mark Darlehenskassenschein 1914, 2 Mark 1914, 2 Mark 1920	Lot	20	
23	43	D 12 stk. Tyske Sedler 1910-1923	Lot	25	
24	67	D 10 forsk. notgeld	lot	40	
25	67	D 10 forsk. notgeld	lot	40	
26	67	D 10 forsk. notgeld	lot	40	
27	67	D 10 forsk. notgeld	lot	40	
28	67	D 10 forsk. notgeld	lot	40	
29	67	Oman 100 baisa 1995 , Qatar 1 riyal u.å. (1996), Saudi Arabien 1 riyal u.å. (1984)	0	15	
30	67	Armenien 50 dram 1998, Makedonien 10	0	25	

		denari 2005, Hviderusland 20, 50, 100 rubler 2000			
31	67	Columbien 200 pesos oro 1988, Paraguay 2000 mil guaranies 2009 (plastic), Surinam 2,5 gylden 1985	0, 1+, 0	15	
32	67	Afrika 7 sedler	lot	30	
33	67	Costa Rica 5 colones 1983, Paraguay 2000 guaranies 2009, Trinida & Tobago 1 \$	lot	15	
34	67	Mellemøsten 4 sedler	lot	20	
35	67	Europa 10 sedler	lot	35	
36	67	Europa 10 sedler	lot	45	
37	67	Asien 12 sedler	lot	50	
38	67	Asien 12 sedler	lot	45	
39	67	Asien 12 sedler	lot	50	
		Mønter			
40	38	DK Kgl. Møntsæt 1981	0	85	
41	38	DK Kgl. Møntsæt 1999	0	85	
42	38	DK Kgl. Møntsæt 2001	0	85	
43	38	Grækenland AnneMarie og Konstantins bryllup sølv 1964	0	50	
44	38	Grækenland 30 Drachmai sølv 1863-1963	0	50	
45	38	USA Walkinsliberty half dollar mini kopi 1942	0	25	
46	38	USA Kennedy halv dollar mini kopi 1974	0	25	
47	38	DK 200 kr. jub. Mønter i 1000 år 1995	Proof	375	
48	38	DK 100 kr. jub. Isbjørn 2007	Proof	150	
49	38	DK 1 jub. 1923	01-0	80	
50	38	DK 1 jub. 1953	01-0	85	
51	38	DK 1 øre 1917	1+	120	
52	38	DK 1 øre jern 1919	1-1+	50	
53	38	DK 2 øre bronze 1919	1+	75	
54	38	DK 25 øre 1916	1++	85	
55	144	DK 25 øre 1874	1+	180	
56	144	DK 10 øre 1959	1+	110	
57	144	DK 5 øre 1884	1	100	
58	144	DK ½ rigsdaler 1854 små rids	1	110	
59	144	DK 8 skill. 1695	1	275	
60	144	DK 1 krone 1938	1	65	
61	144	DK 1 RBS 1852 lille kantstød	1(+)	75	
62	144	DK 25 øre 1933	1(+)	160	

63	144	DK 4 skill. 1871	1+	60	
64	144	DK 1 skill. 1812 "degnelus"	1+	60	
65	43	DK 1 øre 1926 HCN, Sieg 4,1	1+-01	50	
66	43	DK 2 øre 1939-40, Sieg 4,2	01-0	10	
67	43	DK 3 stk. 10kr. Kronprins Fr. 18års Fødselsdag	01-0	50	
68	43	DK 5 stk. 5 kr. 1960-62-63-64-70, Sieg 1,1	0	48	
69	43	DK 2 stk. Viehmarkt in Tondern, Messing 30, Kobber Med hest	1+	50	
70	43	DK 2 Skilling 1809	1-1+	40	
71	43	DK 5 stk. 1 kr. 1947, Sieg 4	01-0	50	
72	43	DK 200 kr. 1992, Sieg 21	M	290	
73	43	DK 200 kr. 1992, Sieg 21	M	290	
74	43	DK 14 stk. 1 Kr. 1960-62-63-65-67-68-69- 70-71-72-73-80-81-88	01-0	28	
75	82	DK ½ RBS 1852VS Si1 H13	01-1+	75	
76	82	DK 4 sk 1856 Si10.2 H 11B	1/1+	30	
77	82	DK 1 dreling 1850 Si21 H12	1+	90	
78	82	DK 12 sk 1812 Si6.1 H11	1++	175	
79	82	DK 6 sk 1813 Si12.1 H20	1+	150	
80	82	DK 1 sk 1818 variant Si17 H37	1+	100	
81	82	DK 5 øre 1874	1+	30	
82	82	DK 4 sk 1727 Si5 H52	1	75	
83	82	S 1 kr 1877, 1904, 1928	Lot	75	
84	82	DK postskillemønt 25 øre Cora 📷	1+	450	
85	82	DK postskillemønt 25 øre Star 📷	1+	450	
86	82	Rom Constantin antonian	1+	120	
87	82	Rom Konstantin d. Store kobber mønt	1	75	
88	82	Trankebar C7 4 kas 176(8) Si58.1	1-1+	100	
89	7	Finland 500 mark 1952 jub olympiade	01	60	
90	7	Finland 1000 mark 1960 jub	01	60	
91	7	Finland 10 mark 1967 jub	01	35	
92	7	Finland 10 mark 1970 jub	01	35	
93	7	Finland 10 mark 1971 jub	01	35	
94	7	Norge 10 kr 1964 jub	0	35	
95	7	D 5 mark jub :1970, 1971, 1973, 1974	0	60	
96	7	D 10 mark 1972D, 72G, 72J olympiade	0	60	
97	7	D 5 mark jub: 1968G, 1968G, 1969F, 1971D	0	60	
98	7	D 5 mark jub: 1968J, 1968J, 1970F	0	45	
99	7	D 2 mark 1904 Preussen	1+	35	

100	7	D 2 mark 1937J, 1938J, 1939A, 1970J	1(+)-1+	35	
101	7	DK Polet Aarhus Sporveje, Polet Aarhus Elektriske Sporveje, Polet Fredericia By Busser	1+-01	15	
102	7	Frankrig 2 centimes Napoleon III 1856, 5 centimes 1853, 5 centimes republik 1896, 10 centimes 1855	lot	10	
		Sedler			
103		Argentina 1 peso, 10 pesos, 100 pesos, 5000 pesos	lot	5	
104		Fuji 50 cent 1971	1+	5	
105		Madagaskar (Malagasy) 50 franc 1950, 100 franc 1966?, 500 franc 1966?	1+	15	
106		England 20 pound 1985 falsk	1	50	
107		Kenya 10 shilling 01.07.1974	1+	15	
108		Italien 2 x 10 lire 1939?, 4 x 10 lire 1944	lot	10	
109		Japan 2 forsk 100 yen, 100 rupees	lot	10	
110		Libyen 2 x 5 piastre 1951, 4 x 10 piastre 1951, 5 libyan pounds 1963	lot	50	
111		Hele verden 10 forsk. sedler	lot	20	
112		New Zealand 10 shilling 1967 med sikker. tråd	1	20	
113		Norge 10 kr 1919	1	25	
114		Norge 10 kr 1936	1	10	
115		Norge 5 kr 1939	1	15	
116		Norge 5 kr 1940	1	15	
117		Taiwan 50 Yüan 1980	1+	10	
118		Island 10 kr (1934) A Si35	1	60	
119		Island 10 kr (1948) C Si36	1	15	
120		D Camberg 50 pf 15.07.17	0	35	
121		D Schönlanke 1 mark 08.08.14	1+	45	
122		D Oberdorla ½ mark uå (1918),	0	7	
123		D Lüneburg 50 pf uå (1917) L74.1	1+	100	
124		D Gebweiler 1 mark, 5 mark 06.08.14 DGN110	1-1+	100	
125		D Christburg 10, 25 pf 01.07.19	0	35	

 : se billede på www.nfns.dk

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 10. november 2015

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris
1		22	20	43		64	16	85		106	30
2	15	23	50	44		65		86		107	68
3	35	24	30	45		66	1450	87		108	
4	35	25		46		67		88		109	
5	20	26	25	47		68		89		110	
6	45	27	15	48		69	1820	90		111	10
7		28		49	25	70	20	91	55	112	
8	75	29	15	50	25	71		92	55	113	
9		30	15	51	25	72	70	93	35	114	
10		31	15	52		73		94	64	115	60
11		32	400	53		74		95	130	116	40
12		33	5	54	85	75	50	96	1000	117	5
13		34		55		76	50	97		118	
14		35	16	56		77		98		119	42
15		36	7	57		78		99		120	35
16	12	37		58	255	79	7	100	20	121	20
17	8	38	10	59		80	480	101	20	122	75
18	11	39		60	45	81	75	102	22	123	75
19		40		61		82		103		124	
20	15	41		62	18	83	50	104	25	125	32
21	5	42		63	20	84		105	10	©	

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med auktion **tirsdag den 12. januar 2016 kl. 19.30** i NygadeHuset i Aabenraa.

Hammerslagspris kan også læses på vores hjemmeside www.nfns.dk